

§. 320. Ἐννατος κανὼν.

Θ'. Ἐπειδὴ ἡ ἰσχυροτέρα ἐνοχὴ προτιμᾶται ἀπὸ τὴν ἀδυνατωτέραν, εἰς συμβῆ ἔνορκός τις συνθήκη νὰ εὐρεθῆ εἰς σύγκρουσιν μὲ συνθήκην ἄορκον, ἴσων ὄντων τῶν πραγμάτων, ἡ πρώτη προτιμᾶται, διότι ὁ ὄρκος αὐξάνει τὴν δύναμιν τῆς ἐνοχῆς. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸς δὲν μεταβάλλει ποσῶς τὴν φύσιν τῶν συνθηκῶν, δὲν ἠμπορεῖ, π. χ., νὰ κάμῃ νὰ προτιμηθῆ ὁ νέος σύμμαχος ἀπὸ ἄλλον παλαιότερον, τοῦ ὁποίου ἡ συνθήκη ἠθέλεν εἶσθαι ἄορκος.

§. 321. Δέκατος κανὼν.

Κ'. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, καὶ ἴσων πάλιν ὄντων τῶν πραγμάτων, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον προσάξεται μὲ ἀπειλὴν ποινῆς, προτιμᾶται ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν συνοδεύεται μὲ ποινὴν· καὶ πάλιν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον συνοδεύεται μὲ μεγαλητέραν ποινὴν, προτιμᾶται ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπιφέρει μικροτέραν· καθότι ἡ ποίνιμος ἐπικύρωσις καὶ συμφωνία ἐνισχύουσι τὴν ὑποχρέωσιν.

§. 322. Πῶς πρέπει νὰ ἐφαρμόζωνται οὗτοι οἱ κανόνες.

Ὅλοι οἱ ἀνωτέρω κανόνες πρέπει νὰ συμφωνῶσιν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν των, καὶ ἡ ἐρμηνεία νὰ γίνεταί εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ προσκρούη εἰς κανένα. Ὅταν φαίνωνται ἀντιβαίνοντες πρὸς ἀλλήλους, τροπολογοῦνται καὶ περιορίζονται ἀμοιβαίως, κατὰ τὴν δύναμιν ἐκάστου, καὶ κατὰ τὴν εἰδικωτέραν ἐφαρμογὴν των εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Η'.

Περὶ τοῦ πῶς ἐκπεραιοῦνται αἱ μεταξὺ τῶν ἔθνων διαφοραί.

§. 323. Γενικὴ παρατήρησις.

Ἀντικείμενα τῶν μεταξὺ τῶν ἔθνων, ἢ τῶν ὑδηγῶν των, διεγχειρομένων διαφορῶν εἶναι ἢ δικαιώματα διαφιλονεικούμενα, ἢ ὕβρεις. Ἐκαστον ἔθνος ὀφείλει νὰ συντηρῆ τὰ δικαιώματα, τὰ ὁποῖα τῷ ἀνήκουσι· καὶ τὰ συμφέροντα τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς δόξης του δὲν τῷ ἐπιτρέπουσι νὰ ὑπομείνῃ ὕβρεις· ἐνῶ ὅμως ἐκπλη-

ροῖ τὰ πρὸς ἑαυτὸ καθήκοντα, δὲν πρέπει νὰ λησμονῆ τὰ πρὸς τοὺς ἄλλους. Ἀπὸ ταύτας τὰς δύο παρατηρήσεις συνδυασμένας γεννῶνται τὰ ἀξιώματα τοῦ δικαίου τῶν ἔθνων ὡς πρὸς τὸν τρόπον τοῦ ἐκπεριουῦν τὰς μεταξὺ τῶν ἔθνων διαφορὰς.

§. 324. Ἐκασον ἔθνος ἐνέχεται νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰ δίκαια παράπονα τοῦ ἄλλου.

Ἀφ' ὅσα εἶπομεν εἰς τὰ Κεφάλαια Α'. Δ'. καὶ Ε'. τοῦ παρόντος Βιβλ. ἀποδεικνύεται ἀποχρῶντως, ὅτι ἕκασον ἔθνος ἐνέχεται νὰ ἀποδίδῃ ἐκάστῳ τὸ εὖικόν του, νὰ τῷ ἀφίνη ἑλευθέραν τὴν ἀπόλαυσιν τῶν δικαιωμάτων του, νὰ διορθῶνῃ τὴν ζημίαν ἢ τὴν ὕβριν, τὴν ὁποῖαν ἐνδέχεται νὰ τῷ ἔκαμε, νὰ δίδῃ τὴν ἀνήκουσαν ἱκανοποίησιν διὰ τὰς ὕβρεις, αἱ ὁποῖαι δὲν δύνανται νὰ διορθωθῶσι, καὶ τὰς πρεπούσας ἐγγυήσεις διὰ ἐκείνας, τὰς ὁποίας ἔδωκεν ἀφίρμη νὰ φοβηθῶσιν ἐκ μέρους του. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀξιώματα, ὑπαγορευόμενα ἀπὸ αὐτὴν τὴν δικαιοσύνην, ἣτις πρέπει ἐπίσης νὰ φυλάττεται ἀπὸ τοὺς μερικοὺς καὶ ἀπὸ τὰ ἔθνη.

§. 325. Τίνοι τρόπῳ ὀφείλουσι τὰ ἔθνη νὰ παραιτῶσι τὰ δικαιώματα καὶ τὰ παράπονά των.

Δύναται καθεὶς νὰ παραιτήσῃ τὸ δίκαιον ἢ τὸ παράπονον του, καὶ νὰ λησμονήσῃ τὰς πρὸς αὐτὸν γενομένας ὕβρεις. Ὁ ὀδηγὸς ὁμοῦ τοῦ ἔθνους δὲν εἶναι κατὰ τοῦτο ἐλεύθερος ὡς ὁ μερικός. Οὗτος ἢμπορεῖ νὰ ὑπακούσῃ μόνον καὶ μόνον εἰς τὴν γενναιότητα τῶν αἰσθημάτων του, καὶ νὰ ἀπολάβῃ τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ νὰ κίμῃ τὸ καλὸν κατὰ τὴν ἀρέσκειάν του ὑπὲρ τῆς κοινῆς εἰρήνης καὶ ἡσυχίας, ὅταν δὲν ἐγγίζωνται ἄλλα ἀπὸ τὰ ἴδια συμφέροντά του. Ὁ ἀντιπρόσωπος ὁμοῦ τοῦ ἔθνους, ὁ ἡγεμὼν, δὲν δύναται νὰ συμβουλευθῇ τὰ προσωπικὰ αἰσθημάτά του, καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ὀρεξίν του. Ὀφείλει νὰ ἀποβλέπῃ μὲ τὴν διαγωγὴν του τὸ ὄφελος τῆς πολιτείας, καὶ τὸ γενικὸν ὄφελος τῆς ἀνδραπότητος, τοῦ ὁποίου τὸ πρῶτον εἶναι ἀχώριστον. Τὰ δικαιώματα τοῦ ἔθνους εἶναι ἀγαθὰ τῶν ὁποίων ὁ ἡγεμὼν ἔχει μόνον τὴν διοίκησιν. Δὲν πρέπει νὰ τὰ διαδέσῃ εἰμὴ καθ' ὅν τρόπον ὀφείλει νὰ ὑποδέσῃ ὅτι ἤθελε τὰ διαδέσει αὐτὸ τὸ ἔθνος. Καὶ καθύστερον ἀφορᾷ τὰς ὕβρεις, εἶναι ἀναμφιβόλως πολλακίς ἀξιέπαινον ὡς πρὸς τὸν μερι-

κὸν νὰ τὴς συγχωρῇ μὲ γενναιοψυχίαν. Ζῆ ὑπὸ τὴν προσασίαν τῶν νόμων, καὶ ὁ δικαστὴς θέλει τὸν ὑπερασπιστῆ ἢ ἐκδικητῆ κατὰ τῶν ἀχαρίστων, τοὺς ὁποίους ἡ ἡμερότης του ἤμπορεῖ νὰ ἐνθαρρύνῃ εἰς τὸ νὰ τὸν ὑβρίσωσι καὶ ἐκ δευτέρου, Ἦ ἔθνη ὁμως δὲν χαίρουσι τοιαύτην προσασίαν· καὶ διὰ τοῦτο σπανίως συμφέρει εἰς τὸ ἔθνος νὰ παραβλέψῃ ἢ νὰ συγχωρήσῃ τινα ὑβριν, ἐκτός ἐν προφανῶς ἦναι εἰς κατάστασιν νὰ συντρίψῃ τὸν αὐτῶν, ὅστις ἐτόλμησε νὰ τὸ ὑβρίσῃ. Εἶναι τότε ἐπᾶξιον τῆς θάξης του νὰ συγχωρήσῃ τὸν πταίστην, ὅστις ἀναγνωρίζει τὸ ἀμάρτημά του, καὶ ἤμπορεῖ νὰ τὸ κάμῃ ἐν ἀσφαλείᾳ. Μεταξὺ ἡμῶν δυνάμεων σχεδὸν ἴσων, εἶναι δεῖγμα ἀδυναμίας ἢ ἀνανδρίας τὸ νὰ ὑποφέρῃ τις τὴν ὑβριν, χωρὶς νὰ ἀπαιτήσῃ τελείαν ἰκανοποίησιν.

§. 326. Μέσα, τὰ ὁποῖα ὁ φυσικὸς νόμος ὑπαγορεύει εἰς αὐτὰ πρὸς ἐκπεραίωσιν τῶν διαφορῶν των, καὶ α'. Περὶ συνδιαλλαγῆς.

Ἐν οὐδέτερον τῶν διαφορημένων ἐθνῶν θέλη νὰ παραιτήσῃ τὸ δικαίωμα ἢ τὰς ἀξιώσεις του, ὁ φυσικὸς νόμος, ὅστις τοῖς παραγγέλλει τὴν εἰρήνην, τὴν ὁμόνοιαν, τὴν ἀγάπην, τὰ ὑποχρεῖ νὰ δοκιμάσῃ πρῶτον τὰ ἥπια μέσα πρὸς ἐκπεραίωσιν τῶν διαφορῶν των. Τοιαῦτα δὲ εἶναι, α'. ἡ συνδιαλλαγή. Ὅφείλει ἐκάτερον νὰ ἐξετάσῃ ἐν ἡσυχίᾳ, καὶ καλῇ πίσει, τὴν αἰτίαν τῆς διαφορᾶς, καὶ νὰ κάμῃ κατὰ τὸ δίκαιον, ἢ ἐκεῖνο, τοῦ ὁποῖου τὸ δικαίωμα εἶναι παρὰ πολὺ ἀμφίβολον, νὰ τὸ παραιτήσῃ ἐδελουσίως. Εἶναι μάλιστα περιστάσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἐνδέχεται νὰ συμφέρῃ καὶ εἰς ἐκεῖνον, τοῦ ὁποῖου τὸ δίκαιον εἶναι προφανέστατον, νὰ τὸ παραιτήσῃ, πρὸς διατήρησιν τῆς εἰρήνης, κρέματα δὲ ἀπὸ τὴν φρόνησιν τὸ νὰ τὰς διακρίνῃ. Το νὰ παραιτήσῃ τις τοιοῦτοτρόπως τὸ δίκαιόν του δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ, ὡτάν νὰ τὸ παραβλέψῃ καὶ νὰ τὸ παραμελήσῃ. Κάνεις δὲν σὲ γνωρίζει γάρν, διότι παραμελεῖς τὸ δίκαιόν σου, ἐνῶ προσκτᾶται ἓνα φίλον, ὅταν τῷ παραχωρῆς φιλικῶς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἦτον τὸ ἀντικείμενον τῆς διαφορᾶς.

§. 327. Περὶ συμβιβασμοῦ.

Δεύτερος τρόπος τοῦ ἐκπεραιῶν φιλικῶς τὰς διαφορὰς εἶναι ὁ συμβιβασμός. Συνίσταται δὲ εἰς μίαν συμφωνίαν, εἰς τὴν ὁποίαν, χωρὶς νὰ ἀπερασπισθῇ κατ' ἀκρίβειαν ἡ δικαιοσύνη τῶν ἀμειβάντων

ἀπαιτήσεων, ἐνδίδουσαν ἐκάτερα τὰ μέρη, καὶ συμφωνοῦσαι περὶ τοῦ μέρους, τὰ ὑποῖον καθὲς ὀφείλει νὰ λάβῃ εἰς τὸ διαφιλονεικούμενον πρᾶγμα· ἢ ἀποφασίζουσι νὰ δοθῇ ὁλόκληρον εἰς ἓκ τῶν μέρων, ἀφ' οὗ ἀποζημιωθῇ ὁπωσοῦν τὸ ἄλλο.

§ 328. Περὶ μεσιτείας.

Ἡ μεσιτεία δι' ἧς κοινός τις φίλος παρενδέεται τὰς φιλιανθρώπους ἐκδουλεύσεις του, εἶναι πολλάκις κατάλληλος εἰς τὸ νὰ ὑποχρεώσῃ τὰ διαφερόμενα μέρη νὰ ἐνωθῶσι, νὰ συνακουσθῶσι, νὰ συμφωνήσωσι, νὰ συμβιβασθῶσι, νὰ προσφέρωσιν ἢ νὰ δεχθῶσι τὴν ἀνήκουσαν ἰκανοποίησιν. Ἀλλ' αὕτη ἡ ἐργασία ἀπαιτεῖ ὄχι ὀλιγωτέραν σύνεσιν ἢ ἐπιδεξιότητα. Ὁ μεσίτης ὀφείλει νὰ φυλάξῃ ἀκριβῆ ἀμεροληψίαν· ὀφείλει νὰ ἰσυχάσῃ τὰ παράπονα, νὰ καταπραΰνῃ τὰ πάθη, νὰ ἐξημερώσῃ τὰ πνεύματα. Τὸ χρέος του εἶναι μὲν νὰ βοηθήσῃ τὸ δίκαιον, καὶ νὰ κέρμῃ νὰ ἀποδοθῇ εἰς ἕκαστον τὸ ἐδικόν του· δὲν πρέπει ὁμως νὰ ἀπαιτῇ αὐστηρὰν δικαιοσύνην. Αὐτὸς εἶναι συμβιβαστής, καὶ ὄχι κριτής· τὸ ἔργον του εἶναι νὰ φέρῃ τὴν εἰρήνην, καὶ διὰ τοῦτο ὀφείλει νὰ καταπέισῃ τὸν ἔχοντα τὸ δίκαιον νὰ παραχωρήσῃ τι, ἂν κέρμῃ χρεία, πρὸς ἐπιτυχίαν τηλικούτου ἀγαθοῦ. Ὁ μεσίτης δὲν εἶναι ἐγγυητής τῆς συνθήκης, τὴν ὁποίαν κατορθώνει νὰ συνταχθῇ, ἂν δὲν ἀναλάβῃ ρητῶς ταύτην τὴν ὑποχρέωσιν, τῆς ὁποίας αἱ συνέπειαι εἶναι τόσον σημαντικάι, ὥστε δὲν δύναται τις νὰ τὴν ἐπιφορτίσῃ εἰς ἄλλον, χωρὶς τὴν ρητὴν συγκατάθεσίν του. Σήμερον ὅτε τὰ πράγματα τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης συνδέονται τόσον σφικτὰ, καὶ ὅτε ἕκαστος παρατηρεῖ τί γίνεται ὡς καὶ μεταξύ τῶν πλέον μαμακρυσμένων, ἡ μεσιτεία συνειθίζεται καθ' ὑπερβολὴν. Ἄμα ἀναφυῇ κάμψις διαφορὰ, αἱ φίλαι δυνάμεις, ἢ ἐκεῖναι αἱ ὑπῆλυτι φοβοῦνται μὴ ἀνάψῃ ὁ πόλεμος, προσφέρουσι τὴν μεσιτείαν των, καὶ κέρμνουσι προτάσεις εἰρήνης καὶ συμβιβασμοῦ.

§. 329. Περὶ ἀρετοκροσίας.

Ὅταν οἱ κυρίαρχοι δὲν δύνανται νὰ συμφωνήσωσι περὶ τῶν ἀπαιτήσεων των, καὶ ἐπιδουρῶσι μάχονται νὰ διατηρήσωσιν ἢ νὰ καταρῶσωσι τὴν εἰρήνην· ἐμπιστεύονται τὴν ἀπίσταν τῶν διαφορῶν των εἰς διαιτητὰς ἐκλεγμένους ἐκ σφύρου. Ἄμα λοιπὸν

συνταχθῆ τὸ συνυποσχετικόν των, ὀφείλουσι νὰ ὑπακούσωσιν εἰς τὴν ἀπόφασιν τῶν διαιτητῶν, ὡς τὸ ὑπεσχέθησαν· καθότι ἡ πίστις τῶν συνθηκῶν πρέπει νὰ φυλάττεται. Ἐὰν ὅμως οἱ διαιτηταὶ ἐκδυθῶσι μόνοι των τὸν χαρακτῆρά των, ἐκδίδοντες ἀπόφασιν προφανῶς ἄδικον, καὶ ἀντιβαίνουσαν εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον, τὰ μέρη δὲν χρεωσοῦσι τότε καμμίαν ὑπακοὴν εἰς αὐτήν. Ἄν π. χ. πρὸς ἱκανοποίησίν τινος ὕβρεως, καταδικάσωσιν οἱ διαιτηταὶ μίαν πολιτείαν αὐτόνομον νὰ γίνῃ ὑπήκοος τοῦ ὑβρισθέντος, ἢμπορεῖ κλέεις νὰ διίσχυρισθῆ ὅτι ἡ πολιτεία αὕτη ὀφείλει νὰ ὑπακούσῃ.

Ὅταν ἡ ἀδικία ἔχῃ μικρὰς συνεπείας, πρέπει νὰ τὴν ὑποφέρῃ τις χάριν τῆς εἰρήνης· καὶ ἂν πάλιν δὲν ᾔῃαι προφανῆς, πρέπει νὰ τὴν ὑποφέρῃ ὡς κακὸν, εἰς τὸ ὁποῖον ἠθέλητε μόνος του νὰ ἐκτεθῆ. Καθότι ἂν, διὰ νὰ ὑποταχθῆ τις εἰς τὴν ἀπόφασιν, ἐχρειάζετο νὰ ᾔῃαι πεπεισμένος περὶ τῆς δικαιοσύνης της, ἠθέλεν εἶσθαι διόλου περιττὸν νὰ καθυποβάλλεται εἰς διαιτητάς. Δὲν πρέπει δέ τις νὰ φοβηθῆ μήπως, συγχωροῦντες εἰς τὰ μέρη νὰ μὴν ὑποταχθῶσιν εἰς προφανῶς ἄδικον καὶ παράλογον ἀπόφασιν, καταστήσωμεν τὴν αἵρετοκρισίαν ματαίαν· ἡ γνώμη μάλιστα αὕτη δὲν ἀντιβαίνει ὀλοτέλα εἰς τὴν φύσιν τῆς ὑποταγῆς τῶν μερῶν ἢ τοῦ συνυποσχετικοῦ. Τότε μόνον ἢμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ὀλίγη δυσκολία, ὅταν ἡ ὑποταγὴ ἠθέλεν εἶσθαι ἀόριστος, καὶ τὸ συνυποσχετικὸν δὲν ἠθέλε προσδιορίζῃ μὲ ἀκρίβειαν τὸ ὑποκείμενον τῆς διαφορᾶς, καὶ τὰ ὅρια τῶν ἀμοιβαίων ἀπαιτήσεων. ἢμπορεῖ τότε νὰ συμβῆ νὰ ὑπερπηδήσωσιν οἱ διαιτηταὶ τὴν δυνάμιν των, ὡς εἰς τὸ ἀνωτέρω παράδειγμα, καὶ νὰ ἀποφασίσωσι πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν τοῖς καθυπεβλήθησαν τῷ ὄντι. Ὅταν αὐτοὶ, προσκαλούμενοι νὰ κρίνωσι περὶ τῆς ἱκανοποιήσεως, τὴν ὁποίαν μία πολιτεία χρεωσθεῖ ἕνεκά τινος ὕβρεως, τὴν καταδικάσωσι νὰ ὑποταχθῆ εἰς τὸν ὑβρισθέντα, ἀναμφιβόλως ἡ ἀπόφασις αὕτη ὑπερβαίνει τὴν ὁποίαν τοῖς ἐδόθη δύναμιν, καὶ ἡ πολιτεία ἐκείνη δὲν χρεωσθεῖ νὰ ὑπακούσῃ. Διὰ νὰ ἀποφεύγῃ λοιπὸν πᾶσαν δυσκολίαν, καὶ διὰ νὰ ἀφαιρῶσι πᾶσαν ἀφορμὴν ἀπὸ τὴν κακὴν πίσιν, πρέπει τὰ μέρη νὰ προσδιορίζωσιν ἀκριβῶς εἰς τὸ συνυποσχετικὸν τὸ ὑποκείμενον τῆς διαφορᾶς, τὰς ἀμοιβαίας καὶ ἐναντίας ἀξιώσεις, τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἑνὸς καὶ τὰς ἀπολογίας τοῦ ἄλλου. Αὐτὰ καθυποβάλλ-

λονται εἰς ταύς διαιτητάς, καὶ ἐπὶ τούτων γίνεται ἡ ὑπόσχεσις τῆς εἰς τὴν ἀπόφασίν των ὑπακοῆς. Ἐὰν λοιπὸν οἱ διαιτηταὶ μείνωσιν ἐντὸς τούτων τῶν ὁρίων, ὀφείλεται ὑπακοὴ εἰς τὴν ἀπόφασίν των. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπῃ τις ὅτι εἶναι προφανῶς ἄδικος, καθότι ἀποφασίζει ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἡ διαφωνία τῶν μερῶν ἀπεκαθίσα ἀμφισβητούμενον, καὶ τὸ ὁποῖον τοῖς καθυπεβλήθη ὡς τοιοῦτον. Διὰ νὰ ὑπεκφύγῃ τις τσιαύτην ἀπόφασιν, ἀνάγκη νὰ ἀποδείξῃ διὰ περιστατικῶν ἀδιαφιλονεικῆτων, ὅτι εἶναι ἀποτέλεσμα διαφορᾶς, ἢ προφανοῦς μεροληψίας.

§. 330. Περὶ συνεντεύξεων καὶ συλλόγων.

Διὰ νὰ ἐνεργηθῇ ὁποιονδήποτε τούτων τῶν μέσων, πρέπει νὰ γίνῃ συνομιλία, συνέντευξις. Αἱ συνεντεύξεις λοιπὸν καὶ οἱ σύλλογοι εἶναι ἄλλο μέσον συμβιβασμοῦ, ὑπαγορευόμενον παρὰ τοῦ φυσικοῦ νόμου εἰς τὰ ἔθνη, ὡς καταλλήλου πρὸς εἰρηνικὴν ἐκπεραίωσιν τῶν διαφορῶν των. Καλοῦμεν συλλόγους (congrès) τὰς συνελεύσεις τῶν πληρεξουσίων, οἱ ὁποῖοι σέλλονται διὰ νὰ εὑρωσι τρόπους συμβιβασμοῦ, νὰ διαφιλονεικήσωσι καὶ νὰ διευθετήσωσι τὰς ἀμοιβαίας ἀπαιτήσεις. Ἐὰν δὲ τὰ μέρη θέλωσι νὰ λάβωσιν αἱ συνομιλίας αὗται εὐτυχῆς ἀποτέλεσμα, πρέπει νὰ τὰς σχηματίζωσι καὶ νὰ τὰς διευθύνωσι μὲ εἰλικρινῆ ἐπιθυμίαν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ὁμονοίας.

§. 331. Διαβολὴ τῶν φανερῶν καὶ τῶν ἀμφιβόλων πραγμάτων.

Διὰ νὰ εἶδωμεν δὲ ἤδη πῶς καὶ πόσον ἐνέχεται ἕκαστον ἔθνος νὰ προσρέξῃ ἢ νὰ ἐνδώσῃ εἰς ταῦτα τὰ μέσα, καὶ εἰς ὁποῖον πρέπει νὰ περιορισθῇ, χρειάζεται πρὸ πάντων νὰ διασείλωμεν τὰ φανερά ἀπὸ τὰ ἀμφίβολα πράγματα. Ὅταν πρόκηται περὶ δικαίου προφανοῦς, βεβαίου, ἀδιαφιλονεικῆτου, ἢμπορεῖ ὁ κυριάρχης νὰ τὸ ζητήσῃ καὶ νὰ τὸ ὑπερασπισθῇ μὲ ὅλην τὴν ἀνήκουσαν εἰς τὸν θάνατον του ἀξιοπρέπειαν, φθάνει νὰ ἔχῃ τὰς ἀναγκαίας ἐπὶ τούτω δυνάμεις, χωρὶς νὰ ἔχῃ χρεῖαν νὰ τὸ ριψοκινδυνεύσῃ. Εἶναι ἀλόγον τάχα νὰ ζητήσῃ νὰ συμβιβασθῇ περὶ πράγματος, τὸ ὁποῖον ἀνήκει προφανῶς εἰς αὐτὸν, καὶ τὸ ὁποῖον τῷ διαφιλονεικοῦσι χερὶς τὸ παραμικρὸν δίκαιον; Ἐπι ὀλιγώτερον δὲ ὀφείλει νὰ τὸ καθυποβάλλῃ εἰς αἰρετοκριτάς. Ἐν τοσούτῳ ὅμως δὲν πρέπει

νὸ ἀμελήτη πᾶν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ συμβιβασμοῦ, τὰ ὅποια χω-
 ρίς νὰ βυζανδονεύσωσι τὸ δίκαιόν του, δύνανται νὰ παρακινή-
 σωσι τὸν ἐναντίον νὰ ἀκούσῃ λόγον, καὶ τοιαῦται εἶναι, ἡ μεσι-
 τεία, αἱ συνεντεύξεις. Ἡ φύσις δὲν μᾶς δίδει τὸ δικαίωμα νὰ
 προσρέξωμεν εἰς τὴν βίαν, εἰμὴ ὑσάκεις τὰ ἥπια καὶ εἰρηνικὰ μέ-
 σων εἶναι ἀνωφελεῖ. Εἰς τὰς ἀμφιβόλους ὅμως περιπτώσεις δὲν συγ-
 χωρεῖται νὰ ἦναι τις τόσο ἀκαμπτος· καθότι τίς ἤθελε πολυμή-
 σει νὰ ἀπαιτήσῃ νὰ τῷ παραχωρηθῇ ἀμέσως, καὶ χωρὶς προεξέ-
 τασιν, δίκαιόν τι διαφιλονεικούμενον; Οἱ πόλεμοι ἤθελαν τοιου-
 τοτρόπως κατὰντᾶ αἰώνιοι καὶ ἄφρευκτοι· διότι ἐνδέχεται ἀμφό-
 τερη οἱ διαφερόμενοι νὰ ἦναι ἐν καλῇ πίσει, καὶ τότε διατί ὁ
 εἷς νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὸν ἄλλον; Εἰς παρομοίαν περίπτωσιν δὲν ἡμ-
 πορεῖ τις εἰμὴ νὰ ζητήσῃ τὴν ἐξέτασιν τῆς ὑποθέσεως, νὰ προβά-
 λῃ συνεντεύξεις, αἰρετοκρισίαν, ἢ νὰ προσφέρῃ συμβιβασμὸν.

§. 332. Δικαιώματα οὐσιώδη καὶ μὴ.

Εἰς τὰς μεταξὺ τῶν κυριαρχῶν διεγειρομένας διαφοράς, πρέπει
 ἀκόμη νὰ διακρίνωνται με ἀκρίβειαν τὰ οὐσιώδη δικαιώματα ἀπὸ
 τὰ ἥττον σημαντικά· καὶ ἡ διαγωγὴ των θέλει εἶσθαι ὅπως διδ-
 λου διαφορετικῆ ὡς πρὸς τὴν πρώτην ἢ τὴν τελευταίαν περίπτω-
 σιν. Ἐκαστὸν ἔθνος ἔχει διάφορα καθήκοντα πρὸς ἑαυτὸν, πρὸς τὰ
 ἄλλα ἔθνη, καὶ πρὸς τὴν ἀνθρώπινον κοινωνίαν. Ἡξέυρομεν ὅτι
 ἐν γένει τὰ πρὸς ἑαυτὸν καθήκοντα εἶναι ἀνώτερα τῶν πρὸς τοὺς
 ἄλλους· ἀλλὰ δὲν πρέπει τοῦτο νὰ ἐννοῆται εἰμὴ περὶ τῶν καθη-
 κόντων, τὰ ὅποια ἔχουσι κάποιαν ἀναλογίαν ἀναμεταξύ των. Ὄταν
 πρόκηται περὶ συμφερόντων μὴ οὐσιωδῶν, δὲν δύναται τις νὰ ἀ-
 ποποιηθῇ νὰ λησμονήσῃ τρόπον τινα τὸν ἑαυτὸν του, καὶ νὰ κά-
 μῃ κάποιαν θυσίαν διὰ τὴν βοήθησιν τοὺς ἄλλους, μάλιστα διὰ τὸ
 καλὸν τῆς ἀνθρωπότητος· ἄς παρατηρήσωμεν δὲ ὅτι ἡ βίαια αὐ-
 τῇ ὑπαγορεύεται καὶ ἀπὸ τὸ ἴδιόν μας ὄφελος καὶ συμφέρον, με-
 τὸ νὰ συνδέεται ἡ ἰδιαιτέρα ἐκάστου ὠφέλεια με τὴν γενικὴν εὐδαι-
 μονίαν ἀπάντων. Ὅποιον ὑπόληψιν θέλει ἔχει ὁ ἡγεμὼν, ὅστις ἤ-
 θελον ἀποποιεῖται νὰ παραιτήσῃ τὸ πλεον οὐτιδανὸν κέρδος, διὰ
 νὰ προμηθεύσῃ εἰς τὸν κόσμον τὸ ἀτίμητον καλὸν τῆς εἰρήνης.
 Κίβδη δύναμις χρῆσθαι λοιπὸν εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῆς ἀνθρωπίνου

κοινωνίας, να γίνεται εὐπρόσιτος εἰς πᾶν εἶδος συμβιβασμοῦ, ὁ-
 σάκις πρόκειται περὶ συμφερόντων μὴ οὐσιωδῶν, ἀλλὰ δευτέρας
 τάξεως. Ἐὰν διὰ τοῦ συμβιβασμοῦ, διὰ τῆς αἵρετοκρισίας, κιν-
 δυνεύῃ νὰ ὑποφέρῃ κάποιαν ζημίαν, ὀφείλει νὰ ἐνθουμηθῇ τοὺς
 κινδύνους, τὰ δεινὰ, τὰς δυσυχίας τοῦ πολέμου, καὶ νὰ συλλο-
 γισθῇ ὅτι ἡ εἰρήνη ἀξίζει μικρὰν τινα θυσίαν. Ἄν ὅμως ζητῶσι
 νὰ ἀφαιρέσωσιν εἰς τὸ ἔθνος δικαίωμα τι οὐσιῶδες, δικαίωμα, χω-
 ρὶς τοῦ ὁποίου δὲν δύναται νὰ ἐλπίσῃ τὴν περαιτέρω συντήρησίν
 του, ἂν γείτων τις κενόδοξος ἐπαπειλῇ τὴν ἐλευθερίαν τινος πο-
 λιτείας, ἂν ζητῇ νὰ τὴν ὑποτάξῃ, νὰ τὴν ὑποδουλώσῃ, δὲν πρέ-
 πει αὐτῇ νὰ συμβουλευθῇ ἄλλον ἀπὸ τὴν ἀνδρείαν της. Ἐπὶ ἀ-
 παιτήσεων τόσοσιν δυσαρέσων, καὶ νὰ δοκιμάσῃ τις τὸ μέσον πῶν
 συνεντεύξεων ἀπαγορεύεται. Εἰς τοιαύτην διαφορὰν καθεὶς βλέπει
 ὅλας τὰς δυνάμεις του, ὅλους τοὺς τελευταίους πόρους του, ὅλον
 τὸ πλῆμα, τὸ ὁποῖον εἶναι εὐκλεές νὰ χύσῃ. Ριψοκινδυνεύει τὸ πᾶν
 ὅποιος κλίνει εἰς τὴν πλέον παραμικρὰν πρότασιν. Τότε ἢμπορεῖ τις
 ἀληθῶς νὰ εἰπῇ τὸ « *una salus . . . nullam sperare salutem*,
 ἡ μόνη σωτηρία εἶναι νὰ μὴν ἐλπίσῃ τις πλέον σωτηρίαν. Καὶ ἂν
 ἡ τύχη φανῇ ἐναντία, ὁ ἐλεύθερος λαὸς προτιμᾷ τὸν θάνατον,
 παρὰ τὴν δουλείαν.

§. 333. Πῶς ἔχει τις τὸ δικαίωμα νὰ προσρέξῃ εἰς τὴν βίαν
 περὶ πράγματα ἀμφίβολα.

Εἰς τὰς ἀμφιβόλους περιπτώσεις, ἂν τὸ ἕτερον μέρος δὲν θέλῃ
 νὰ συγκατανεύσῃ μήτε εἰς συνεντεύξεις, μήτε εἰς συμβιβασμὸν,
 ἢ αἵρετοκρισίαν, μένει τότε εἰς τὸ ἄλλο τὸ μέσον τῆς βίας, ὡς
 τελευταῖος τρόπος ὑπερασπίσεως ἑαυτοῦ καὶ τῶν δικαιωμάτων του,
 καὶ τότε ἡ βία νομιμοποιεῖται ἀπὸ τὸ ἄκαμπτον τοῦ ἐναντίου.

§. 334. Καὶ χωρὶς νὰ δοκιμάσῃ τις ἄλλα μέσα.

Ἄς μὴ λησμονήσωμεν ὅμως τί χρεωθεῖ τὸ ἔθνος εἰς τὴν ἰδίαν
 του ἀσφάλειαν, καὶ τί τὸ ὑπαγορεύει ἡ φρόνησις νὰ πράξῃ. Διὰ
 νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ προσρέξῃ εἰς τὴν βίαν, δὲν εἶναι πάντο-
 τε ἀναγκαῖον νὰ ἀπορριφθῇ πρότερον ῥητῶς κάθε μέσον συνδιαλ-
 λαγῆς· ἀρκεῖ νὰ ἔχῃ λόγον νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι ὁ ἐχθρὸς του δὲν θέ-

λοι συγκατατεθῆ εἰς αὐτὰ ἐν καλῇ πίσει, ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα των δὲν θέλει εἶσθαι εὐτυχές, καὶ ὅτι ἡ ἀναβολὴ θέλει μᾶλλον τὸ ἐκθέσει εἰς κίνδυνον μεγαλύτερον. Ἡ γνώμη αὕτη εἶναι ἀδιαφιλονείκητος· ἀλλ' ἡ ἐφαρμογὴ της ἔχει μεγάλας δυσκολίας εἰς τὸν βίον. Ὁ ἡγεμὼν, ὅστις δὲν θέλει νὰ θεωρηθῆ ὡς ταραττων τὴν κοινὴν ἡτυχίαν, δυσκόλως ἀποφασίζει νὰ κηρύξῃ ἀμέσως τὸν πόλεμον εἰς ἐκεῖνον, ὅστις δὲν ἀπέρριψε τὰ εἰρηνικὰ μέσα, ἂν δὲν ᾔῃναι εἰς κατάστασιν νὰ καταπέσῃ τὰ ἄλλα ἔθνη, ὅτι ἔχει δίκαιον νὰ ἐκλαμβάνῃ αὐτὴν τὴν φαινομένην εἰρηνικὴν διάθεσιν ὡς πανουργίαν, σκοπὸν ἔχουσαν νὰ τὸν ἀπατήσῃ, καὶ νὰ τὸν ὑφαρπάσῃ. Ἐκεῖνος, ὅστις ζητεῖ νὰ ἐπισηριχθῆ εἰς μόνας τὰς ὑπονοίας του, ἀνατρέπει τὰς βάσεις ὅλας τῆς ἀσφαλείας τῶν ἔθνων,

§ 335. Ἐθελούσιον δίκαιον τῶν ἔθνων ὡς πρὸς τοῦτο.

Τὰ ἔθνη ἐσάθησαν πάντοτε ὑποπτα ἀνάμεσόν των, καὶ ἡ πείρα ἀποδεικνύει κατὰ δυσυχίαν, ὅτι ἡ δυσπιστία των αὕτη δὲν εἶναι χωρὶς βάσιν. Ὅταν λοιπὸν ὁποιοῦνδήποτε ἔθνος νομίζῃ ἐπικίνδυνον εἰς τὰ συμφέροντά του νὰ μεταχειρισθῆ τὰ εἰρηνικὰ μέσα, εὐρίσκει λόγους ἀποχρῶντας διὰ νὰ καταφύγῃ ἀμέσως εἰς τὰ ὄπλα. Καὶ ἐπειδὴ ἕκαστον ἔθνος ὀφείλει, δυνάμει τῆς φυσικῆς του ἐλευθερίας, νὰ κρίνῃ καὶ νὰ κανονίσῃ μόνον του, καὶ κατὰ τὴν συνείδησίν του τί ἔχει νὰ κάμῃ, φθάνει νὰ μὴ περιορίζεται ἡ ἐλευθερία του αὕτη ἀπὸ τὰ τέλεια δικαιώματα τῶν ἄλλων, ἔργον ἑκάστου εἶναι νὰ κρίνῃ, ἂν ᾔῃναι εἰς περίπτωσιν νὰ δοκιμάσῃ τὰ εἰρηνικὰ μέσα, πρὶν ἢ δράξῃ τὰ ὄπλα. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἐθελούσιον δίκαιον τῶν ἔθνων παραγγέλλει νὰ θεωρῆται διὰ τοῦτο νόμιμον ὅ, τι κάθῃ ἔθνος κρίνει εὐλόγον νὰ πράξῃ δυνάμει τῆς φυσικῆς του ἐλευθερίας, ἔπεται ὅτι αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐθελούσιον δίκαιον νομιμοποιεῖ τὰ ὄπλα ἐκεῖνος, ὅστις, εἰς μίαν ἀμφίβολον περίπτωσιν, ἐπιχειρεῖται νὰ ὑποχρεώσῃ τὸν ἐχθρὸν του εἰς τὸ νὰ κλίνῃ εἰς συμβιβασμὸν, πρὶν δοκιμάσῃ προηγουμένως τὰ εἰρηνικὰ μέσα. Σημειωτέον μόνον, ὅτι τὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἐξ ἀνάγκης ἀνεχόμεθα κατὰ τοῦτο τὸ δίκαιον, ἢ μπορεῖ νὰ ᾔῃναι πολλὰ ἀδίκον κατ' ἑαυτὸ. Ὁ ἡγεμὼν, ὅστις τὸ βάλλει εἰς πρᾶξιν, ἢ μπορεῖ νὰ εὐρεθῆ πολλὰ ἔνοχος ὡς πρὸς τὴν συνείδησίν του, καὶ πολλὰ ἀδίκος ὡς πρὸς

τὸν ὁποῖον καταπολεμεῖ, ἂν καὶ δὲν χρεωσῆ λόγον εἰς τὰ ἄλλα ἔθνη, μὲ τὸ νὰ μὴ δύνανται νὰ τὸν κατηγορήσωσιν ὡς παραβιάζοντα τοὺς γενικοὺς κανόνας, τοὺς ὁποίους αὐτὰ φυλάττουσιν ἀνάμεσον των. Ἄν ὁμως καταχρασθῆ ταύτην τὴν ἐλευθερίαν, ἀποκαθίσταται μισητὸς καὶ ὑποπτος εἰς τὰ ἔθνη, καὶ τοῖς δίδει τὸ δικαίωμα νὰ ἐνωθῶσιν ἐναντίον του, ὥστε ἀντὶ νὰ βοηθήσῃ τὰ συμφέροντά του, ἢ ἢ πορεῖ τότε νὰ τὰ βλάψῃ καιρίως.

§. 336. Αἱ προσφοραὶ πρέπει νὰ ᾔται δίκαιαι.

Εἰς πᾶσαν διαφορὰν ὁ ἡγεμὼν ὀφείλει νὰ ἐπιθυμῆ εἰλικρινῶς τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν εἰρήνην. ἐνέχεται λοιπὸν, πρὶν ἢ δράξῃ τὰ ὄπλα, καὶ μάλιστα καὶ ἀφ' οὗ τὰ δράξῃ, νὰ κάμῃ προσφοράς δικαίας· καὶ τότε μόνον τὰ ὄπλα του δύνανται νὰ θεωρηθῶσι νόμιμα ἐναντίον τοῦ ἀκάμπτου ἐχθροῦ του, ὅστις ἀποποιεῖται καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἐπιείκειαν.

§. 337. Δικαίωμα τοῦ κατόχου, εἰς τὰ ἀμφίβολα πράγματα.

Εἰς τὴν ἐνάγοντα ἀνήκει νὰ ἀποδείξῃ τὸ δικαίωμά του· καὶ ὅτι αὐτὸς ὀφείλει νὰ δείξῃ ὅτι ἔχει λόγον νὰ ζητῆ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον δὲν κατέχει. Πρέπει νὰ παρουσιάσῃ τίτλον τινα· καὶ δὲν ἀναγκάζεται κανεὶς νὰ σεβασθῆ τὸν τίτλον του, ἂν πρότερον αὐτὸς δὲν δείξῃ τὸ κῦρος του. Ὁ κάτοχος λοιπὸν δύναται νὰ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν κατοχὴν του, ἕως οὗ νὰ τῷ ἀποδείξωσιν ὅτι ἡ κατοχὴ του εἶναι ἀδίκος. Ἐν ὅσῳ δὲ τοῦτο δὲν γίνῃ, ἔχει δικαίωμα νὰ ἐπιμείνῃ, καὶ νὰ τὴν ἀναλάβῃ μάλιστα καὶ διὰ τῶν ὄπλων, εἰάν τὴν ἀπαλέσῃ. Δὲν συγχωρεῖται ἄρα νὰ δράξῃ τις τὰ ὄπλα, διὰ νὰ λάβῃ τὴν κατοχὴν πράγματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔχει δικαίωμα ἀβέβαιον καὶ ἀμφίβολον. Τόσον μόνον, ὅτι δύνανται νὰ ὑποχρεώσωσι τὸν κάτοχον (ἂν κάμῃ χρεία) διὰ τῶν ὄπλων, νὰ διαφιλονεικήσῃ τὸ ζήτημα, νὰ συγκατατεθῆ εἰς εὐλογόν τι μέσον ἀποφάσεως ἢ συνδιαλλαγῆς, ἢ τέλος πάντων νὰ συμβιβασθῆ ἐπὶ βάσεων δικαίων. (§. 333).

§. 338. Πῶς πρέπει νὰ ζητῆται ἡ ἰκανοποίησις τῆς ὕβρεως.

Ἄν ἡ διαφορὰ πηγάζῃ ἀπὸ ὕβριν, ὀφείλει ὁ ὕβρισθεις νὰ ἀκολουθήσῃ τοὺς αὐτοὺς προεκτεθέντας κανόνας. Τὸ ἴδιόν του συμ-

φέρων καὶ ἐκεῖνο τῆς ἀνθρωπίνου κοινωνίας τὸν ὑποχρεοῦσι, πρὶν δράξῃ τὰ ὄπλα, νὰ δοκιμάσῃ ὅλα τὰ εἰρηνικὰ μέσα πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἱκανοποιήσεως, ἐκτὸς μόνον ἂν, διὰ λόγους βασίμους, νομίζῃ ὅτι ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μὴ τὰ μεταχειρισθῇ. Ἡ δὲ μετριοφροσύνη αὕτη καθίσταται ἀναγκαιοτάτη καὶ ἀναπόφευκτος, ὅταν σοχασθῇ τις ὅτι ἡ πράξις, τὴν ὁποίαν ἐκλαμβάνομεν ὡς ὕβριν δὲν γίνεται πάντοτε μὲ κακὸν σκοπὸν, ἀλλ' εἶναι μᾶλλον λάθος πολλάκις ἢ κακίας ἀποτέλεσμα. Ἐνίοτε μάλιστα συμβαίνει νὰ γίνεται ἡ ὕβρις ἀπὸ ὑπαλλήλους, χωρὶς νὰ μετέχῃ εἰς αὐτὴν οὐδὲως ὁ κυριάρχης· καὶ εἰς τοιαύτας περιστάσεις εἶναι δίκαιον νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι δὲν θέλουσι μᾶς ἀποποισθῇ τὴν ἀνήκουσαν ἱκανοποίησιν.

§. 339. Περὶ ταυτοπαθείας. (talion).

Ὅταν τι ἔθνος δὲν δύναται νὰ λάβῃ εἴτε ζημίας τινος, εἴτε ὕβρεως τὴν ἱκανοποίησιν, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κάμῃ τὴν αὐτὴν ὕβριν ἢ ζημίαν. Πρὶν ὅμως δράξῃ τὰ ὄπλα, περὶ ὧν θέλομεν ὁμιλήσει εἰς τὸ ἐπόμενον βιβλίον, εἶναι διάφορα ἄλλα μέσα εἰδικόμενα μεταξὺ τῶν ἔθνῶν, τὰ ὁποῖα μᾶς μένει νὰ ἐκθέσωμεν ἐνταῦθα. Μεταξὺ αὐτῶν συγκαταριθμοῦσι τὸν καλούμενον νόμον τῆς ταυτοπαθείας, ὅστις συνίσταται εἰς τὸ νὰ ὑποφέρῃ ὁ κακοποιὸς, τὸ αὐτὸ κακὸν, τὸ ὁποῖον ἔκαμε. Πολλοὶ ἐξεθείασαν τοῦτον τὸν νόμον ὡς δικαιοτάτον, καὶ δὲν πρέπει νὰ θαυμάζωμεν ὅτι τὸν ἐπρόβαλον εἰς τοὺς ἡγεμόνας, ἀφ' οὗ τὸν ἔδωκαν ὡς κανόνα καὶ εἰς αὐτὴν τὴν θεότητα. Οἱ παλαιοὶ τὸν ὠνόμαζον νόμον τοῦ Ῥαδαμάνθους. Ἡ δ' ἐννοια αὕτη πηγάζει ἀπὸ τὴν ἐσφαλμένην γνώμην ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι θεωροῦσι τὸ κακὸν ὡς οὐσιωδῶς καὶ καθ' ἑαυτὸ ἄξιον τιμωρίας. Ἐδείξαμεν ἀνωτέρω (Βιβλ. Α'. §. 169.) ὁποῖα εἶναι ἡ ἀληθὴς ἀρχὴ τοῦ δικαίου τοῦ κολάζειν, ὅθεν καὶ ἐξηγούμεν τὸ ἀληθὲς καὶ δίκαιον μέτρον τῶν ποινῶν. Ἄς εἴπωμεν λοιπὸν ἥτις ἕκαστον ἔθνος δύναται νὰ παιδεύσῃ τὸν ὕβριστήν, ὅταν αὐτὸς δὲν θέλῃ νὰ δώσῃ τὴν ἀνήκουσαν ἱκανοποίησιν· δὲν ἔχει ὅμως τὸ δικαίωμα νὰ ἐκτείνῃ τὴν ποινὴν περισσότερον ἀφ' ὅσον ἀπαιτεῖ ἡ ἀσφάλειά του. Ἡ ταυτοπάθεια εἶναι ἀδίκος μεταξὺ μερικῶν, καὶ πολὺ περισσότερον μεταξὺ ἔθνῶν, διότι ἐνταῦθα

ποινή δυσκόλως ἤμπορεῖ νὰ εὕρη τοὺς πράξαντας τὴν ὕβριν. Μὲ ποῖον δικαίωμα θέλεις διατάξει νὰ κόψωσι τὰ ὦτα καὶ τὴν ρίνα τοῦ πρέσβεως τινος βαρβάρου, ὅστις ἔπραξε τὸ αὐτὸ εἰς τὸν ἐδικόν σου; Αἰ δὲ ἐν καιρῷ πολέμου γινόμεναι ἐπιλήψεις (*représailles*), αἵτινες μετέχουσι τῆς ταυτοπαθείας, δικαιολογοῦνται ἀπὸ ἄλλας ἀρχὰς, καὶ θέλομεν ὁμιλήσει περὶ αὐτῶν εἰς τὸν ἀρμόδιον τόπον. Ἡ μόνη ἀλήθεια, τὴν ὁποίαν ἐμπεριέχει ἡ ἔννοια αὕτη τῆς ταυτοπαθείας, εἶναι ὅτι, ἴσων ὄντων τῶν πραγμάτων, ἡ ποινή ὀφείλει νὰ ἔχη κάποιαν ἀναλογίαν μὲ τὸ κακόν, τὸ ὁποῖον μέλλει νὰ παιδεύσῃ, ἐπειδὴ καὶ ὁ σκοπὸς καὶ αἱ βάσεις τῶν ποινῶν τὸ ἀπαιτοῦσι τοιοῦτοτρόπως.

§. 340. Διάφοροι τρόποι τοῦ τιμωρεῖν χωρὶς ὅπλων.

Διὰ νὰ τιμωρήσῃ τις ὁποιοῦνδήποτε ἔθνος, δὲν εἶναι πάντοτε ἀνάγκη νὰ μεταχειρισθῇ τὰ ὅπλα· ἤμπορεῖ ὁ ὕβρισθεις νὰ τῷ ἀφαιρέσῃ, ἐν εἴδει ποινῆς, δικαίωμα τὰ ὁποῖα ἐκεῖνο ἀπελάμβανεν εἰς τὴν ἐπικράτειάν του, νὰ μεσεγγυήσῃ, εἰάν ἦναι δυνατόν, ἐκ τῶν εἰς αὐτὸ ἀνηκόντων πραγμάτων, καὶ νὰ τὰ κρατήσῃ ἕως οὗ αὐτὸ δώσῃ τὴν ἀνήκουσαν ἱκανοποίησιν.

§. 341. Περὶ ἀντιτροφῆς δικαίου (*rétorsion de droit*).

Ὅταν τις κυριάρχης δυσαρεσεῖται διὰ τὸν τρόπον, καθ' ὃν αἱ νόμοι καὶ τὰ ἔθιμα ἄλλου ἔθνους μεταχειρίζονται τοὺς ὑπηκόους του, εἶναι ἐλεύθερος νὰ κηρύξῃ, ὅτι θέλει βάλῃ εἰς πρᾶξιν ὡς πρὸς τοὺς ὑπηκόους τούτου τοῦ ἔθνους, τὸν αὐτὸν νόμον, τὸν ὁποῖον αὐτὸ μεταχειρίζεται ὡς πρὸς τοὺς ἐδικούς του, καὶ τοῦτο ὀνομάζεται ἀντιτροφή δικαίου. Εἶναι δὲ αὕτη ἡ ἀντιτροφή οὐχ ἥττον δικαία ἢ συνάδουσα μὲ τὴν ὑγιᾶ πολιτικὴν, καθότι κανεὶς δὲν δύναται νὰ παραπονεθῇ πῶς τὸν μεταχειρίζονται καθὼς αὐτὸς μεταχειρίζεται τοὺς ἄλλους. Τὸ αὐτὸ ἤμπορεῖ νὰ λάβῃ χώραν καὶ ὡς πρὸς διατάξεις τινὰς ἐσωτερικὰς, περὶ ὧν δὲν ἔχει τις τὸ δικαίωμα νὰ παραπονεθῇ, ἀναγκασόμενος μάλιστα ἐνίοτε νὰ τὰς ἐγκρίνῃ, πλὴν κατὰ τοῦ ἀποτελέσματος τῶν ὁποίων εἶναι καλὸν νὰ προφυλάττεται, μιμούμενος αὐτάς. Τοιαῦται εἶναι αἱ ἀποβλέπουσαι τὴν εἰσαγωγὴν ἢ τὴν ἐξαγωγὴν τινῶν πραγμάτων.

διατάξεις. Πολλάκις ὅμως δὲν συμφέρει νὰ προσρέξῃ τις εἰς τὴν ἀντιτροφήν, καὶ κατὰ τοῦτο καθείς ἔχει νὰ ὀδηγηθῆ ἀπὸ τὴν φρόνησίν του.

§. 342. Περὶ ἐπιλήψεων.

Τὰ ἔθνη συνειθίζουσι τὰς ἐπιλήψεις, διὰ νὰ λάβωσι τὸ δίκαιόν των, ὅταν δὲν τοῖς τὸ δίδωσιν ἀλλεοτρόπως. Ἐὰν λοιπὸν ἔθνος τι κατακυριεύσῃ πρᾶγμα ἀνήκον εἰς ἄλλο, ἂν ἀποποιηθῆ νὰ πληρώσῃ τὸ χρέος του, ἢ νὰ δώσῃ ἱκανοποίησιν διὰ καμμίαν ὕβριν, τοῦτο δύναται νὰ κρατήσῃ ὅσα πράγματα εὖρει ἀνήκοντα εἰς ἐκεῖνο, καὶ νὰ τὰ μεταχειρισθῆ πρὸς ὄφελός του, μέχρι τῆς χρεωσθεμένης αὐτῷ ποσότητος, μετὰ τῶν ζημιῶν καὶ τόκων, ἢ νὰ τὰ βασάξῃ ὡς ἐνέχυρον ἕως τῆς ἀνηκούσης ἱκανοποιήσεως. Εἰς ταύτην τὴν τελευταίαν περίπτωσιν ἢ πράξις εἶναι μᾶλλον κράτησις καὶ μεσεγγύησις ἢ ἐπιλήψις, τὰ ὅποια ὅμως συγχέοντα πολλάκις εἰς τὴν κοινὴν ὀμιλίαν. Τὰ κρατηθέντα πράγματα φυλάττονται, ἕως οὗ εἶναι ἐλπίζόμενον νὰ ἐπιτύχῃ ὁ κρατῶν αὐτὰ τὸ δίκαιόν του. Ἄμα δὲ ἢ ἐλπίς αὕτη ἀπωλεσθῆ, δημεύονται, καὶ οὕτως αἱ ἐπιλήψεις τελειοῦνται. Ἐὰν τὰ δύο ἔθνη ἔλθωσιν εἰς πόλεμον, ὑποτίθεται τὸ ἔθνος ἐκεῖνο, ὅτι δὲν θέλει νὰ δώσῃ ἱκανοποίησιν, καὶ ἀμέσως τὰ κρατηθέντα πράγματα δύνανται νὰ δημευθῶσι.

§. 343. Τί ἀπαιτεῖται διὰ νὰ ᾗναι νόμιμοι.

Τὸ δίκαιον τῶν ἐθνῶν δὲν συγχωρεῖ τὰς ἐπιλήψεις εἰμὴ διὰ προφανῶς δικαίαν αἰτίαν, διὰ χρέος φανερόν καὶ ἐκκαθαρισμένον, καθότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος παρουσιάζει ἀξίωσιν ἀμφίβολον, δὲν δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ κατὰ πρῶτον εἰμὴ τὴν ἐξέτασιν τοῦ δικαίου του. Δεύτερον, πρὶν τὰ πράγματα καταντήσωσιν εἰς τοῦτον τὸν βαθμόν, πρέπει πρότερον νὰ ζητηθῆ εἰς μάτην δικαιοσύνη, ἢ καὶ νὰ ὑπάρχῃ αἰτία νὰ σοχασθῆ τις, ὅτι ἤθελε τὴν ζητήσῃ εἰς μάτην, καὶ τότε μόνον ἔχει τὴν ἀδειαν νὰ λάβῃ μόνος του τὸ δίκαιόν του.

§. 344. Ἐπὶ τίνων πραγμάτων ἐνεργοῦνται.

Παρεταρήσαμεν ἀνωτέρω (§. 18.) ὅτι τὰ ἀγαθὰ τῶν πολι-

τῶν ἀποτελοῦσι μέρος τῆς ὀλικῆς περιουσίας τοῦ ἔθνους, καὶ ὅτι, μεταξὺ πολιτειῶν, ὅ, τι ἀνήκει εἰς τὰ μέλη των θεωρεῖται ὡς ἀνήκον εἰς τὸ σῶμα, καὶ βαρύνεται μὲ τὰ χρέη τούτου τοῦ σώματος (§. 82.). ὅθεν ἐξάγεται ὅτι, εἰς τὰς ἐπιλήψεις, μεσεγγυῶνται τὰ κτήματα τῶν ὑπηκόων, ὡς νὰ ἤθελαν μεσεγγυηθῆ τὰ τῆς πολιτείας, ἢ τοῦ κυριάρχου. Ὅ, τι ἀνήκει εἰς τὸ ἔθνος, ὑπόκειται εἰς τὰς ἐπιλήψεις, εὐθὺς ὅπου δύναται τις νὰ τὸ κρατήσῃ, φθάνει νὰ μὴν ἦναι παρακαταθήκη ἐμπιστευμένη εἰς τὴν δημοσίαν ἐμπιστοσύνην. Καθότι ἡ παρακαταθήκη αὕτη, εὕρισκομένη εἰς τὰς χεῖράς μας κατὰ συνέπειαν τῆς ὁπσίας ὁ ἰδιοκτῆτης εἶχεν ὑπολήψεως ὑπὲρ τῆς καλῆς πίστεώς μας, ὀφείλει νὰ εὐλαβῆται καὶ εἰς περίπτωσιν διακηρυγμένου πολέμου. Οὕτω γίνεται εἰς τὴν Γαλλίαν, εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς πρὸς τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα οἱ ξένοι καταθέτουσιν εἰς τὰς ἐθνικὰς τραπεζάς.

§. 345. Ἡ πολιτεία ὀφείλει νὰ ἀποζημιώσῃ τὸν ὑποφέροντα ἀπὸ ἐπιλήψεις.

Ἐκεῖνος ὅστις, ἐνεργεῖ ἐπιλήψεις ἐναντίον τινος ἔθνους ἐπὶ τῶν κτημάτων τῶν μελῶν του ἀδιαφόρως, δὲν δύναται νὰ κατηγορηθῆ, ὅτι καταλαμβάνει τὸ πρᾶγμα τοῦ ἀθώου διὰ χρέος ἄλλου. Εἰς τὸν κυριάρχην τότε ἀνήκει νὰ ἀποζημιώσῃ τὸν ὑπήκοον ἐπὶ τοῦ ὁποίου πίπτουσιν αἱ ἐπιλήψεις· καθότι τοῦτο εἶναι χρέος τῆς πολιτείας ἢ τοῦ ἔθνους, ἐξ οὗ ἕκαστος πολίτης δὲν ὀφείλει νὰ ὑποφέρῃ παρὰ τὸ ἀνάλογόν του.

§. 346. Μόνος ὁ κυριάρχης δύναται νὰ διατάξῃ τὰς ἐπιλήψεις.

► Μόνον ἀναμέσον πολιτειῶν, θεωροῦνται τὰ ἀγαθὰ τῶν μερικῶν ὡς ἀνήκοντα ὀλικῶς εἰς τὸ ἔθνος. Οἱ κυριάρχαι ἐνεργοῦσι κατ' εὐθεῖαν ἀναμεταξύ των, καὶ δὲν δύναται νὰ θεωρήσωσι τὸ ξένον ἔθνος παρὰ ὡς κοινωνίαν ἀνθρώπων ἐχόντων κοινὰ συμφέροντα. Εἰς τοὺς κυριάρχας λοιπὸν μόνους ἀνήκει νὰ ἐνεργήσωσι καὶ νὰ διατάξωσι τὰς ἐπιλήψεις, καθ' ὃν προεῖρηται τρόπον. Πρὸς τούτοις, τὸ μέσον τοῦτο ἐγγίξει κατὰ πολλὰ εἰς τὸν πόλεμον, καὶ πολλάκις τὸν γεννᾷ. Ἐχει λοιπὸν τόσον σημαντικὰς συνεπείας ὥστε δὲν δύναται νὰ ἐπιτραπῆ εἰς τοὺς μερικούς· ἀλλ' εἰς τὰς εὐνομούμε-

νας πολιτείας, ὁ ὑπήκοος, ὅστις νομίζει ἑαυτὸν βεβλαμμένον ἀπὸ ξένου ἔθνους, καταφεύγει εἰς τὸν κυριάρχην του, διὰ νὰ λάβῃ τὴν ἀδειαν νὰ ἐνεργήσῃ ἐπιλήψεις, καὶ ταύτην τὴν ἀδειαν ὀνομάζου- σιν οἱ Γάλλοι lettres de marque.

§. 347. Δύνανται νὰ ἐνεργηθῶσι κατὰ τινος ἔθνους διὰ πρά- ξεις τῶν ὑπηκόων του, καὶ ὑπὲρ ὑπηκόων βεβλαμμένων.

Δύνανται νὰ ἐνεργηθῶσιν ἐπιλήψεις ἐναντίον τινος ἔθνους, ὄ- χι μόνον διὰ πράξεις τοῦ κυριάρχου, ἀλλὰ καὶ διὰ πράξεις τῶν ὑπηκόων του· καὶ τοῦτο γίνεται ὅποτε ἡ πολιτεία ἢ ὁ κυριάρχης λαμβάνει μέρος εἰς τὴν πράξιν τοῦ ὑπηκόου του, καὶ τὴν ἐπιφορ- τίζεται κατὰ τοὺς διαφόρους τρόπους, τοὺς ὁποίους ἐξεθέσαμεν εἰς τὸ Κεφ. Δ. τοῦ παρόντος βιβλίου. Ὡσαύτως ὁ κυριάρχης ἐ- νεργεῖ ἐπιλήψεις, ὄχι μόνον διὰ τὰ ἴδια του πράγματα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ πράγματα τῶν ὑπηκόων του, τοὺς ὁποίους ὀφείλει νὰ προσα- τεύῃ, καὶ τῶν ὁποίων ἡ ὑπόθεσις εἶναι ὑπόθεσις ὄλου τοῦ ἔθνους.

§. 348. Ἄλλ' ὄχι ὑπὲρ τῶν ξένων.

Δὲν πρέπει ὅμως τις νὰ συγχωρῇ τὰς ἐπιλήψεις ἐναντίον ἄλλου ἔθνους ὑπὲρ τῶν ξένων, καθότι τότε αὐτὸς φαίνεται, ὅτι γίνε- ται κριτὴς ἀναμέσον τοῦ ἔθνους τούτου καὶ τῶν ξένων, καὶ εἴ- δομεν ὅτι τοῦτο τὸ δικαίωμα δὲν ἀνήκει εἰς κανένα κυριάρχην. Ἡ αἰτία τῶν ἐπιλήψεων πρέπει νὰ ᾖναι δικαία, καὶ ἐπὶ τούτοις πρέπει αὐταὶ νὰ ἐνεργῶνται, ἀφ' οὗ τὸ ἔθνος ἐκεῖνο ἀπαρνηθῆ νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸ ἄλλο τὸ δίκαιόν του, ἢ ὅταν ᾖναι πιθανὸν ὅτι θέλει τὸ ἀπαρνηθῆ. Ἄλλ' ὁποῖον δικαίωμα ἔχομεν νὰ κρίνωμεν ἂν τὰ παράπονά τινος ξένου ἐναντίον ἀνεξαρτήτου πολιτείας ᾖναι δίκαια, καὶ ἂν ἀληθῶς ἀπηνήθη αὐτὴ νὰ τῷ ἀποδώσῃ τὸ δίκαιόν του; Ἄς μὴν εἴπῃ τις ἐνταῦθα, ὅτι συγχωρεῖται νὰ ἐναγγαλι- σθῶμεν τὴν διαφορὰν ξένης πολιτείας εἰς δίκαιον φαινόμενον πόλε- μον, νὰ τὴν βοηθήσωμεν, καὶ νὰ ἐνωθῶμεν καὶ μετ' αὐτῆς, καθότι τὸ πρᾶγμα διαφέρει καθ' ὑπερβολήν. Ὄταν δίδωμεν βοή- θειαν ἐναντίον τινος ἔθνους, δὲν κατακρατοῦμεν τὰ πράγματά του μήτε τοὺς ἀνθρώπους του, ὅσοι εὐρίσκονται εἰς τὴν ἐπικρά- τειάν μας, ὑπὸ τὴν δημοσίαν πίσιν· καὶ ὅταν τῷ κηρύττωμεν τὸν πόλεμον, τῷ συγχωροῦμεν, ὡς θέλομεν ἰδῆ κατωτέρω, νὰ ἐξάξῃ

καὶ τοὺς ὑπηκόους καὶ τὰ πράγματά του. "Ὅταν ὅμως ἐπιτρέπω-
 μεν εἰς τοὺς ὑπηκόους μας τὰς ἐπιλήψεις, δὲν δύναται κανὲν ἔ-
 θνος καὶ παραπονεθῆ, ὅτι παραβιάζομεν τὴν δημοσίαν ἐμπιστά-
 νην κατακρατοῦντες τοὺς ἀνθρώπους ἢ τὰ πράγματά του, καθό-
 τι δὲν χρεωσοῦμεν ἀσφάλειαν εἰς αὐτοὺς παρὰ διότι ὑπιθέτομεν
 δικαίως, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ ἔθνος δὲν θέλει κάμει ἀρχὴν νὰ παρα-
 βιάσῃ, ὡς πρὸς ἡμᾶς ἢ πρὸς τοὺς ὑπηκόους μας, τοὺς κανόνας τῆς
 δικαιοσύνης, τοὺς ὁποίους τὰ ἔθνη ὀφείλουσι νὰ φυλάττωσιν ἀνα-
 μεταξύτων. Ἐὰν τοὺς παραβιάσῃ, ἔχομεν τὸ δικαίωμα νὰ ζη-
 τήσωμεν λόγον· καὶ τὰ μέσα τῶν ἐπιλήψεων εἶναι εὐκαλύτερον
 καὶ ἡπιώτερον παρὰ τὸ τοῦ πολέμου. Αἱ δὲ ὑπὲρ τῶν ξένων ἐπι-
 τρεπόμεναι ἐπιλήψεις δὲν δύνανται νὰ δικαιολογηθῶσι μὲ τοὺς αὐ-
 τοὺς λόγους. Καθότι ἡ ἀσφάλεια, τὴν ὁποίαν χρεωσοῦμεν εἰς
 τοὺς ὑπηκόους ξένης τινος δυνάμεως, δὲν κρέμαται ἀπὸ τὴν ἀ-
 σφάλειαν, τὴν ὁποίαν ἡ δύναμις αὕτη θέλει δώσει εἰς ἄλλους τοὺς
 ἄλλους λαοὺς, εἰς ἀνθρώπους μὴ ἀνήκοντας εἰς τὸ ἔθνος μας,
 καὶ μὴ ὄντας ὑπὸ τὴν προστασίαν μας.

§. 349. Οἱ παρακινήσαντες τὰς ἐπιλήψεις πρέπει νὰ ἀποζη-
 μιῶσασιν τοὺς ἐξ αὐτῶν ζημιωθέντας.

Οἱ μερικῶς, οἵτινες διὰ τῶν πράξεών των ἔδωκαν αἰτίαν εἰς
 τὰς ἐπιλήψεις, ἐνέχονται νὰ ἀποζημιώσωσι τοὺς ἐξ αὐτῶν ζη-
 μιωθέντας, καὶ ὁ κυριάρχης ὀφείλει νὰ τοὺς ὑποχρεώσῃ. Καθότι
 καθεὶς ἐνέχεται νὰ ἐκανοποιήσῃ τὴν ζημίαν, τὴν ὁποίαν ἐπροξέ-
 νησεν μὲ τὰς πράξεις του. Καὶ μαλονότι ὁ κυριάρχης, ὅστις ἀπέ-
 ποιήθη καὶ ἀποδώσῃ εἰς τὸν ὕβρισθέντα τὸ δίκαιόν του, ἐπέσυρεν
 εἰς τοὺς ὑπηκόους του τὰς ἐπιλήψεις, ὅσοι εἶναι ἢ πρώτη αὐτῶν
 αἰτία δὲν εἶναι διὰ τοῦτο ὀλιγώτερου ὑπεύθυνοι, καὶ τὸ σφάλ-
 μα τοῦ κυριάρχου δὲν τοὺς ἀφαιρεῖ τὴν ἐνοχὴν νὰ ἐκανοποιήσωσι
 τὰς συνεπείας τοῦ ἔδικού των. Ἐὰν ὅμως αὐτοὶ ἦσαν πράξυμοι
 καὶ ἐκανοποιήσωσι τὸν ὕβρισθέντα ἢ ζημιωθέντα, καὶ ἐμποδίσθη-
 σεν ἀπὸ τὸν κυριάρχην, δὲν ἐνέχονται νὰ κάμωσι πλείον εἰμὴ ὅσον
 ἠθελαν κάμει τότε διὰ νὰ προλάβωσι τὰς ἐπιλήψεις. Χρεὸς δὲ
 τοῦ κυριάρχου εἶναι νὰ ἐκανοποιήσῃ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζημίας,
 τὸ προξενηθὲν ἐξ αἰτίας του. (§. 345.)

§. 350. Πῶς γίνεται ἡ ἀπάρνησις τῆς δικαιοσύνης.

Εἴπομεν ὅτι τότε μόνον πρέπει νὰ ἐνεργῶνται αἱ ἐπιλήψεις, ὅταν δὲν δύναται τις νὰ λάβῃ τὸ δίκαιόν του. Τοῦτο δὲ ἡμπορεῖ νὰ συμβῇ κατὰ διαφόρους τρόπους. Α'. Διὰ τῆς κυρίως λεγομένης ἀπαρνήσεως τῆς δικαιοσύνης (*déni de justice*), ἢ ὅταν ἀποποιῶνται νὰ ἀκούσωσι τὰ παράπονά σου, ἢ τὰ τῶν ὑπηκόων σου, καὶ νὰ τοὺς δεχθῶσι νὰ παρουσιάσωσι τὰ δικαιώματά των εἰς τὰ συνήθη δικαστήρια. Β'. Δι' ἐπιτετηδευμένων ἀναβολῶν, μὴ δικαιολογουμένων, καὶ ἰσοδυναμουσῶν μὲ ἀπάρνησιν τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐπιζημιῶν. Γ'. Δι' ἀποφάσεως προφανῶς ἀδίκου καὶ μεροληπτικῆς. Πρέπει ὅμως ἡ ἀδικία νὰ ᾔται προφανῆς καὶ ψηλαφητὴ· καθότι εἰς τὰς ἀμφιβόλους περιπτώσεις, ὁ κυριάρχης δὲν πρέπει νὰ ἀκούῃ τὰ παράπονα τῶν ὑπηκόων του ἐναντίον ξένου δικαστηρίου, μήτε νὰ ἐπιχειρίζεται νὰ τοὺς ἐξαιρέσῃ ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα ἀποφάσεως ἐκδεδομένης κατὰ τοὺς τύπους· ἀλλέως ἤθελαν γεννῶνται τραχιὶ ἀκατάπαυσοι.

§ 351. Περὶ ἀνδροληψίας.

Καθὼς δὲ δύναται τις νὰ κατακρατήσῃ τὰ εἰς ἄλλο ἔθνος ἀνήκοντα πράγματα, διὰ νὰ τὸ ὑποχρεώσῃ νὰ ἀποδώσῃ τὸ ὀφειλόμενον δίκαιον, οὕτω δύναται διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους, νὰ κρατήτῃ καὶ τινὰς τῶν πολιτῶν του, ἕως οὗ λάβῃ τὴν ἀπὸ αὐτῶν ἐκκαταβολήν· καὶ τοῦτο ὀνομάζεται παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἀνδροληψία. Ἦτον νόμος εἰς τὰς Ἀθήνας συγχωρῶν εἰς τοὺς συγγενεῖς τοῦ εἰς ἀλλοδαπὴν φονευθέντος, νὰ συλλάβῃ ὡς τρεῖς ὑπηκόους ἐκείνου τοῦ τόπου, καὶ νὰ τοὺς κρατήσῃ ἕως οὗ ὁ φονεὺς ἤθελε παιδευσθῆ ἢ ἀπαδοθῆ. Κατὰ τὰ ἤθη ὅμως τῆς νεωτέρας Εὐρώπης, τοῦτο δὲν εἶναι πλέον εἰς χρῆσιν, παρὰ μόνον διὰ νὰ ἐκδικηθῆ τις ἀδικίαν τοῦ αὐτοῦ εἴδους, δηλ: διὰ νὰ ὑποχρεώσῃ τινὰ κυριάρχην νὰ ἐλευθερώσῃ ξένον ὑπήκοον κρατούμενον ἀδίκως. Καὶ ἐπειδὴ οἱ τοιοῦτοτρόπως κρατούμενοι ὑπήκοοι φυλάττονται μόνον ὡς ἐνέχυρον, διὰ νὰ ὑποχρεωθῆ τὸ ἔθνος των νὰ ἀποδώσῃ τὸ ὀφειλόμενον, ἂν ὁ κυριάρχης ἐπιμείνῃ εἰς τὴν ἀρνήσιν του, δὲν συγχωρεῖται νὰ τοῖς ἀφαιρέσῃ τὴν ζωὴν, ἢ νὰ τοῖς ἐπιβάλλῃ κάμμίαν ποινὴν σωματικὴν, καθότι αὐτοὶ δὲν εἶναι ὑπεύθυνοι.

τῆς ἀρνήσεως τοῦ κυριάρχου των. Τὰ ἀγαθὰ των καὶ ἡ ἐλευθερία των δύνανται νὰ ὑποχρεωθῶσι διὰ τὰ χρέη τῆς ἐπικρατείας, ὄχι ὅμως καὶ ἡ ζωὴ των, τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ διαδέσῃ. Δὲν ἔχει ὁ κυριάρχης τὸ δικαίωμα νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν ζωὴν τῶν ὑπηκόων τοῦ ὑβρίζοντος αὐτὸν, παρὰ μόνον ἐν καιρῷ πολέμου· καὶ θέλομεν ἰδεῖ ἄλλοῦ πόθεν λαμβάνει τοῦτο τὸ δικαίωμα.

§. 352. Δικαίωμα κατὰ τῶν ἀνδισαμένων εἰς τὰς ἐπιλήψεις.

Ἀλλ' ὁ κυριάρχης ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ μεταχειρισθῇ τὴν βίαν ἐναντίον τῶν ἀνδισαμένων εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ δικαιώματός του, ἐπομένως δύναται νὰ ἀποκρούσῃ τοὺς ζητοῦντας νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς δικαίαν ἐπιλήψεις· καὶ ἂν διὰ τοῦτο ἀναγκασθῇ νὰ τοῖς ἀφαιρέσῃ καὶ τὴν ζωὴν, δὲν πταίει ἄλλος παρὰ ἡ ἄδικος καὶ παράλογος ἀντίστασις των. Ἡ μετριοφροσύνη εἶναι ἀναμφιβόλως ἐπαινετὴ καθ' ἑαυτὴν· οἱ ὁδηγοὶ ὅμως τῶν ἔθνων πρέπει νὰ τὴν μεταχειρίζονται καθόσον μόνον συμβιβάζεται μὲ τὴν εὐδαιμονίαν καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν λαῶν των.

§. 353. Αἱ δίκαιαι ἐπιλήψεις δὲν καθιστῶσι δικαίαν αἰτίαν πολέμου.

Ἀφ' οὗ ἀπεδείξαμεν ὅτι συγχωρεῖται νὰ ἐνεργήσῃ τις τὰς ἐπιλήψεις, ὅταν δὲν δύναται νὰ λάβῃ ἄλλῶς τὸ δίκαιόν του, εἶναι εὐκόλον νὰ συμπεράνωμεν ὅτι δὲν ἔχει κανεὶς κυριάρχης τὴν ἐξουσίαν νὰ μεταχειρισθῇ τὴν βίαν ἢ νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον ἐναντίον ἐκείνου, ὅστις, δικτάττων ἢ ἐκτελῶν τὰς ἐπιλήψεις, εἰς τοιαύτην περίπτωσιν, κάμνει χρῆσιν τοῦ δικαιώματός του.

§. 354. Πῶς πρέπει νὰ περιορίζεται τις εἰς τὰς ἐπιλήψεις, ἢ νὰ καταντᾷ τέλος πάντων εἰς τὸν πόλεμον.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ νόμος τῆς ἀνθρωπότητος ὑπαγορεύει τόσον εἰς τὰ ἔθνη ὅσον καὶ εἰς τοὺς μερικοὺς νὰ προτιμῶσι τὰ ἥπια μέσα, ὅταν αὐτὰ ἐξαρκῶσι πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ζητουμένου δικαίου των, ὅσῳ κυριάρχης τις δύναται διὰ τῶν ἐπιλήψεων νὰ ἐπιτύχῃ τὴν δικαίαν ἀποζημίωσιν του, ἢ τὴν ἀνήκουσαν ἱκανοποίησιν, ὀφείλει νὰ περιορίζεται εἰς τοῦτο τὸ μέσον, τὸ ὑποῖον εἶναι ἡπιώτερον καὶ ἥττον ὑλέθριον ἀπὸ τὸν πόλεμον. Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δράττουσι τὰ ὅπλα χωρὶς ἀνάγκην, εἶναι μάστιγες τοῦ ἀνθρωπίνου γένους,

βάρβαροι ἔχθροὶ τῆς κοινωνίας, ἀντιβαίοντες εἰς τοὺς νόμους τῆς φύσεως, ἢ μᾶλλον τοῦ κοινοῦ πατρὸς ἔλων τῶν ἀνθρώπων. Ἐὰν δμως ἐξ αἰτίας ἰδιαιτέρων τινῶν περιστάσεων καὶ τῆς ἐπιμονῆς τοῦ ἀδίκου ἐναντίουμας, μήτε αἰ ἐπιλήψεις, μήτε κἀνέν ἄλλο μέσον, δέν ἐξαρκοῦσι πρὸς ὑπεράσπισιν ἡμῶν καὶ τῶν δικαιοματίων μας, τότε κλίον μένει τὸ δυστυχὲς καὶ θλιβερόν τοῦ πολέμου καταφύγιον, περὶ οὗ θέλομεν ὁμιλήσει κατωτέρω.

Τ Ε Λ Ο Σ Τ Ο Υ Β' Τ Ο Μ Ο Υ .

Π Ι Ν Α Ξ

Τῶν Βιβλίων καὶ Κεφαλαίων τοῦ Β'. Τόμου.

ΒΙΒΛΙΟΝ Β'.

Περὶ τοῦ ἔθνους θεωρουμένου σχετικῶς ὡς πρὸς τὰ ἄλλα.

- Κεφάλ. Α'. Περὶ κοινῶν καθηκόντων τῶν ἔθνῶν ἐνάμεσόν των, ἢ περὶ φιλανθρωπικῶν ἐκδόσεως μετὰξὺ ἔθνῶν. Σελὶς 5.
- Κεφάλ. Β'. Περὶ τοῦ ἀμοιβαίου ἐμπορίου τῶν ἔθνῶν. 19.
- Κεφάλ. Γ'. Περὶ ἀξίας καὶ ἰσότητος τῶν ἔθνῶν, καὶ περὶ τίτλων καὶ ἄλλων σημείων τιμῆς. 28.
- Κεφάλ. Δ'. Περὶ τοῦ δικαίου τῆς ἀσφαλείας, καὶ περὶ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς κυριαρχίας καὶ ἀνεξαρτησίας τῶν ἔθνῶν. 36.
- Κεφάλ. Ε'. Περὶ τῆς διατηρήσεως τῆς δικαιοσύνης μετὰξὺ τῶν ἔθνῶν. 41.
- Κεφάλ. ΣΤ'. Περὶ τοῦ μέρους, τὸ ὁποῖον τὸ ἔθνος δύναται νὰ λάβῃ εἰς τὰς πράξεις τῶν πολιτῶν του. 44.
- Κεφάλ. Ζ'. Περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς κυριότητος μετὰξὺ τῶν ἔθνῶν. 48.
- Κεφάλ. Η'. Κανόνες ὡς πρὸς τοὺς ξένους. 58.
- Κεφάλ. Θ'. Δικαιώματα, τὰ ὁποῖα μένουσιν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς κυριότητος καὶ τῆς ἰδιοκτησίας. 67.
- Κεφάλ. Ι'. Πῶς ὀφείλει τὸ ἔθνος νὰ μεταχειρίζεται τὸ δίκαιον τῆς κυριότητός του, διὰ νὰ ἐκπληρῶνῃ τὰ πρὸς τοὺς ἄλλους καθήκοντά του, ὡς πρὸς τὴν ἀθάνατον χρῆσιν. 75.
- Κεφάλ. ΙΑ'. Περὶ χρονίας νομῆς καὶ παραγραφῆς μετὰξὺ τῶν ἔθνῶν. 80.

Κεφάλ. IB'. Περὶ συνθηκῶν, συμμαχίας, καὶ ἄλλων δημοσίων συνθηκῶν.	88.
Κεφάλ. IΓ'. Περὶ διαλύσεως καὶ ἀνανεώσεως τῶν συνθηκῶν.	116.
Κεφάλ. ID'. Περὶ τῶν ἄλλων δημοσίων συμφωνιῶν, καὶ περὶ τῶν συμφωνιῶν τοῦ κυριάρχου μὲ τοὺς μερικούς.	123.
Κεφάλ. IE'. Περὶ τῆς πίσεως τῶν συνθηκῶν.	134.
Κεφάλ. IΣΤ'. Περὶ τῶν πρὸς διατήρησιν τῶν συνθηκῶν διδομένων ἀσφαλειῶν.	141.
Κεφάλ. IΖ'. Περὶ ἐρμηνείας τῶν συνθηκῶν.	150.
Κεφάλ. IH'. Περὶ τοῦ πῶς ἐκπεραιοῦνται αἱ μεταξὺ τῶν ἔθνῶν διαφοραί.	178.